

Direktorjevo letno poročilo 2010

Povzetek

Evropski center za preprečevanje in obvladovanje bolezni (ECDC) je leta 2010 uspešno izvedel večino svojega delovnega programa. Hkrati je povečal svoje zmogljivosti, utrdil svojo strukturo in dodatno razvil svoja partnerstva, da bi zadovoljil potrebe po boljšem odzivanju na tveganje za zdravje prebivalstva zaradi nalezljivih bolezni v Evropi. Poleg predstavitve glavnih dosežkov centra v letu 2010 je na spletišču prvič na voljo nov del II, ki vsebuje poročilo o napredku za vsak ukrep v delovnem programu ECDC za leto 2010.

Sredstva

Leta 2010 se je proračun povečal na 57,8 milijona EUR, kot je predvideno v *Večletnem strateškem programu ECDC 2007–2013*.

Delo na področju bolezni

ECDC je še naprej oblikoval orodja za znanstveno delo, dejavnosti spremljanja, podatkovne zbirke in mreže ter organiziral razvoj zmogljivosti in usposabljanje za šest skupin bolezni, ki sodijo na področje njegovih pristojnosti. To je bilo v skladu z letnim delovnim programom in *Strategijami za programe za posamezne bolezni 2010–2013*, ki jih je leta 2009 potrdil upravni odbor.

Okužbe dihal so razdeljene na tri področja: gripo, tuberkulozo in legionarsko bolezen. Kar zadeva **gripo**, je ECDC prispeval k nacionalnim, evropskim in svetovnim ocenam ukrepov ob pandemiji virusa A(H1N1). ECDC je podprl delo Evropske agencije za zdravila, tako da je dokazal učinkovitost cepiva proti gripi, začel izvajati dve znanstveni študiji o možnih neželenih dogodkih in objavil ocene uporabe cepiv. Poleg tega je začel krepiti evropsko spremljanje resnih bolezni in smrti zaradi gripe. ECDC je na področju sezonske gripe pripravil ocene tveganja za sezono 2010–2011, utrdil dejavnosti na področju obveščanja ter podprl države članice in Komisijo pri izvajanju Priporočila Sveta EU o zdravju iz leta 2009 glede cepljenja proti sezonski gripi. Na področju **tuberkuloze** je ECDC na prošnjo Evropske komisije zagotovil nadaljnje dejavnosti v zvezi z *Okvirnim akcijskim načrtom za boj proti tuberkulozi v Evropski uniji*, ki so vključevale širše posvetovanje z državami članicami in zainteresiranimi stranmi v EU. Poleg tega je okreplil dejavnosti spremljanja na področju tuberkuloze, povezane s HIV, odpornosti proti več zdravilom in rezultatov zdravljenja ter objavil drugo skupno poročilo ECDC/SZO o spremljanju tuberkuloze. Nadaljeval se je razvoj evropskega referenčnega laboratorija za tuberkulozo, ki je bil ustanovljen leta 2009, ECDC pa je državam članicam še naprej zagotavljal znanstveno svetovanje, smernice in podporo. Delo na področju **legionarske bolezni** je vključevalo dokončanje povezovanja mrež namenskega epidemiološkega spremljanja v ECDC, ki je bilo zaključeno aprila 2010. Ustanovljena je bila skupina za usklajevanje, ki je imela prvi sestanek.

Začeli so zagotavljati laboratorijsko podporo državam članicam s posebnim poudarkom na zagotavljanju kakovosti in podpori pri preiskavah izbruhov, vključno s popisom laboratorijskih zmogljivosti. Sprejet je bil tudi dogovor o razvoju nabora orodij, ki bodo na voljo leta 2011.

Na področju **spolno prenosljivih okužb, vključno z virusom HIV/aidsom in krvno prenosljivimi virusi**, je ECDC objavil letno poročilo o spremljanju virusa HIV/aidsa in smernice za testiranje za virus HIV/aids. Leta 2010 je center začel izvajati več projektov (o preprečevanju spolno prenosljivih okužb in HIV pri moških, ki imajo spolne odnose z moškimi, in pri injicirajočih uživalcih drog), nekaj pa jih je dodatno razvil (spremljanje vedenja, povezanega s spolno prenosljivimi okužbami, migracije in HIV ter obveščanje partnerjev). Poleg tega je ECDC objavil poročilo o spremljanju izvajanja Dublinske deklaracije in razvil okvir za spremljanje izvajanja akcijskega načrta za virus HIV/aids 2009–2013. Na podlagi raziskave in poročila na ravni EU so bili pregledani sistemi spremljanja in preprečevanja za hepatitis B in C, ustanovljena pa je bila tudi mreža EU za hepatitis B in C. Izveden je bil mikrobiološki projekt za spolno prenosljive okužbe, ki je bil osredotočen na spremljanje protimikrobne odpornosti gonokokov, in v zvezi s tem je bilo objavljeno poročilo. Zbrani so bili podatki o petih spolno prenosljivih okužbah, rezultati bodo objavljeni leta 2011.

Pri **boleznih, ki se prenašajo s hrano in vodo, ter zoonozah** je ECDC analiziral spremljanje za 12 človeških bolezni, ki so bile vključene v *Poročilo EU o trendih in virih zoonoz, njihovih povzročiteljih in izbruhih bolezni, ki se prenašajo s hrano, v Evropski uniji leta 2009*^{*}, ki ga je objavila Evropska agencija za varnost hrane (EFSA). Izvajati se je začela tudi prva skupna študija na ravni EU o listeriozi. Marca 2010 je bila uvedena platforma IT za izmenjavo nujnih poizvedb ter razpravo o odkrivanju in preiskovanju bolezni, ki se prenašajo s hrano, na nadnacionalni ravni. Poleg tega so se začele dejavnosti na področju razvoja sistema molekularnega spremljanja.

Na področju **porajajočih se in transmisivnih bolezni** je ECDC utrdil mrežo medicinskih entomologov in strokovnjakov za javno zdravje za transmisivne bolezni, ki jih prenašajo členonožci (VBORNET), ustanovljeno septembra 2009. Mreža je pripravila prve zemljevide o razširjenosti invazivnih vrst komarjev in njihovem spremljanju. Mreža VBORNET je začela tudi preverjati podatke za druge skupine vrst. Na podlagi raziskave o dejavnostih in potrebah držav članic, opravljene v letu 2010, se pripravlja strategija za spremljanje glavnih prenašalcih človeških bolezni. Glede bolezni, ki se prenašajo s klopi, je ECDC svoje delo s strokovnjaki osredotočil na prijavljanje teh bolezni. Mreža ECDC za uvožene virusne bolezni je svoje dejavnosti usmerila v odzivanje na izbruhe okužb z virusom zahodnega Nila, zunanje zagotavljanje kakovosti in podporo usposabljanja za mikrobiologe v državah članicah.

Na področju **boleznih, ki jih je mogoče preprečiti s cepljenjem**, je ECDC objavil smernice in študije o invazivni meningokokni okužbi, cepljenju proti ošpicam, mumpsu in rdečkam ter okužbah z rotavirusi. Opravljene so bile tudi študije o cepljenju proti pandemski in sezonski gripi. Oblikovan je bil dokument o soglasju glede standardizacije ocenjevanja deleža cepljenih oseb, ki se lahko izkaže za pomembno orodje za nadaljnje primerjanje in primerjalno spremljanje na ravni EU. Decembra 2010 je potekala druga konferenca Eurovaccine. Spremljanje je bilo dodatno okrepljeno z načrti za zunanje zagotavljanje kakovosti (meningitis in gripa) in ukrepi za popis laboratorijskih zmogljivosti (pljučnica) v Evropi. Dokončan je bil prenos DIPNET (mreža za spremljanje davice), začel pa se je postopek za EUVACNET (ošpice, rdečke, oslovski kašelji in norice). ECDC je v okviru projekta VAESCO za zdravstvene dogodke, ki so lahko povezani s cepivi proti pandemski gripi, raziskal Guillain-Barréjev sindrom (ni povezave) in narkolepsijo (študija se še vedno izvaja).

Pri **protimikrobni odpornosti in bolnišničnih okužbah** je bil eden glavnih dogodkov v letu 2010 priključitev Evropske mreže za spremljanje protimikrobne odpornosti (EARS-Net) k ECDC. Mreža je postavila novo spletno stran, ki vključuje interaktivno podatkovno zbirko, in objavila poročilo za leto 2009. ECDC je pripravil tudi celovito oceno tveganja zaradi bakterij, ki izdelujejo nov encim, ki povzroča odpornost proti več zdravilom, in sicer metalo-beta-laktamaze New Delhi (NDM-1), v zvezi s tem pa bo oblikoval smernice za države članice. Pomemben dogodek je bil tudi tretji evropski dan ozaveščanja o antibiotikih, ki je potekal novembra 2010 in ga je usklajeval ECDC. Dogodek, ki je bil osredotočen na preudarno uporabo antibiotikov v bolnišnicah, je bil v Evropi dobro medijsko zastopan, saj je bilo v zvezi s tem od 20. oktobra do 3. decembra objavljenih skupaj 226 člankov. ECDC je podprl tudi priporočili Sveta o varnosti pacientov, in sicer poročilo o preprečevanju in obvladovanju okužb, povezanih z zdravstveno oskrbo (2009/C 151/01), ter poročilo o preudarni rabi protimikrobnih sredstev v humani medicini (2002/77/EC) z razvojem metodologije za izvajanje raziskav o razširjenosti bolnišničnih okužb in uporabi protimikrobnih sredstev v bolnišnicah za intenzivno nego. ECDC je usklajeval prve pilotne raziskave, ki so potekale v 66 bolnišnicah v 23 državah in zajemale skoraj 20 000 bolnikov.

^{*} Zbirno poročilo Skupnosti o trendih in virih zoonoz, njihovih povzročiteljih in izbruhih bolezni, ki se prenašajo s hrano, v Evropski uniji leta 2009.

Naloge na področju javnega zdravja

Naloge na področju javnega zdravja so zdaj trdno vzpostavljene, začela pa se je faza njihove nadaljnje krepitve in natančnega usklajevanja.

Spremljanje

Do konca leta 2010 je bilo skupaj 11 od 17 mrež za namensko spremljanje, ki so delovale leta 2005, prenesenih v sistem TESSy. Nekatere dejavnosti je bilo treba oddati v izvajanje zunanjim izvajalcem, ker ECDC še ni razvil dovolj strokovnega znanja na teh področjih. ECDC je podpiral tudi uporabnike sistema TESSy v državah članicah. Upravni odbor je novembra 2010 potrdil postopek za izmenjavo podatkov o spremljanju iz sistema TESSy s tretjimi stranmi. Leta 2010 je bilo zbranih precej podatkov, ECDC pa je poleg letnega epidemiološkega poročila objavil posebna poročila o spremljanju zoonoz, tuberkuloze, virusa HIV/aida in gripe. Dokončana je bila tudi prva faza projekta zagotavljanja kakovosti podatkov in pregledani so bili rezultati. ECDC in pristojni organi za spremljanje bodo zdaj razpravljali o razvoju sklopa minimalnih standardnih meril za delovanje učinkovitih sistemov spremljanja v skladu z zahtevami EU.

Znanstvena podpora

ECDC je še naprej razvijal znanstveno podporo z organizacijo letne konference ESCAIDE, ki je potekala od 11. do 13. novembra 2010 v Lizboni. Nadaljevalo se je delo na področju matematičnega modeliranja z razvojem modelov za HIV, uvedbo programov cepljenja proti noricam in simulacijo učinkov zaprtja šole med pandemijo gripe. ECDC je nadaljeval razvoj svojega projekta o okolju in epidemiologiji (projekt E3) s prenosom velikih podatkovnih zbirk EDEN na ECDC. V zvezi s sedanjim in prihodnjim bremenom nalezljivih bolezni v Evropi so se v štirih državah članicah dogovorili o metodologiji za štiri bolezni in jo preizkusili. Poleg tega je ECDC formaliziral postopek za zagotavljanje znanstvenega svetovanja z uvedbo sistema za beleženje prošenj in odzivanje nanje ter razvojem podatkovne zbirke strokovnjakov. Leta 2010 je prvič organiziral usposabljanje o metodologijah, ki temeljijo na dokazih, na področju epidemiologije nalezljivih bolezni. Poleg tega je še naprej sodeloval z nacionalnimi mikrobiološkimi organi za stike glede številnih ključnih vprašanj.

Pripravljenost in odzivanje

Leta 2010 je začela delovati nova platforma za oceno tveganja, ki obravnava vprašanja obvladovanja nevarnosti in dopolnjuje EWRS (sistem zgodnjega opozarjanja in odzivanja). ECDC je ocenil in spremljal tveganja nalezljivih bolezni za pet dogodkov z množično udeležbo. V EWRS, ki ga je upravljal ECDC, je bilo prijavljenih skupaj 89 nevarnosti na ravni EU. Skupaj je bilo pripravljenih 32 ocen ogroženosti, ki so bile posredovane državam članicam. ECDC je zagotovil tudi strokovnjake na terenu, ki so državam članicam pomagali pri odzivu na izbruhe ošpic v Bolgariji, virusa zahodnega Nila v Grčiji in kolere zunaj EU na Haitiju. Objavljene so bile smernice za ocenjevanje tveganja prenašanja nalezljivih bolezni na letalih in ladjah na križarjenju. ECDC je na podlagi izkušenj, pridobljenih med pandemijo gripe A(H1N1), pregledal svoj interni operativni načrt za nevarnost na področju javnega zdravja (Public Health Event Operation Plan, PHE-OP). V letu 2010 so bile opravljene tri simulacijske vaje, ECDC pa je sodeloval tudi pri štirih vajah, ki so jih organizirale države članice in Komisija.

Usposabljanje

Dejavnosti usposabljanja za razvoj zmogljivosti so vključevale predvsem dvoletne programe usposabljanja, kot sta EPIET in EUPHEM. Na podlagi ocene programa EPIET je bila obstoječi razsežnosti EU dodana še razsežnost držav članic, da bi okrepili njihovo pripadnost programu. V okviru dejavnosti notranjega nadzora kakovosti programov EUPHEM in EPIET je bilo organiziranih skupaj 19 obiskov v državah članicah. ECDC je organiziral tudi posebne programe usposabljanja in razvil priročnik za intervencijsko epidemiologijo (Field Epidemiology Manual Wiki, FEM Wiki).

Sporočanje v zdravstvu

ECDC je v letu 2010 izdal 35 znanstvenih publikacij. Nova spletna stran ECDC, ki je začela delovati leta 2009, je pomemben evropski vir informacij za vprašanja javnega zdravja, s katerega je bilo leta 2010 prenesenih več kot 70 000 datotek. Na spletni strani je bilo objavljenih sedem tem v žarišču, posvečenih pomembnim vprašanjem na področju nalezljivih bolezni. Ciljni bralci so strokovnjaki za javno zdravje, zdravniki, politiki in širša javnost. Novo spletno stran je leta 2010 obiskalo skoraj pol milijona ljudi. Postavljeni sta bili tudi novi platformi za intranet in „ekstranet“. Poleg tega je bilo v spletni reviji Eurosurveillance objavljenih 307 člankov, 100 strokovno pregledanih hitrih obvestil in 105 strokovno pregledanih dolgih člankov. ECDC še naprej razvija raziskave na področju sporočanja v zdravstvu in podpira države članice pri dejavnostih sporočanja v zdravstvu, zlasti z uporabo komunikacijskih orodij.

Partnerstva

Leta 2010 je ECDC sklenil okrepiti in poenostaviti sodelovanje z državami članicami. Od leta 2011 bo tako v vsaki državi imenovan en pristojni organ za usklajevanje. V letu 2010 je bilo organiziranih več obiskov v državah članicah, nadaljevala sta se projekt obveščanja držav ter sodelovanje z državami kandidatkami in potencialnimi državami kandidatkami za članstvo v EU. Dodatno so se okrepili medinstitucionalni odnosi z Evropskim parlamentom, Svetom ministrov (vključno s predsedstvi EU), Evropsko komisijo, drugimi evropskimi agencijami, SZO ter ustanovami v Združenih državah Amerike, na Kitajskem in v Kanadi, ki opravljajo podobne naloge kot ECDC.

Vodstvo

Maja 2010 je novi direktor ECDC začel izvajati „trajnostno agendo ECDC za obdobje 2010–2011“. To je vključevalo ustanovitev 15 delovnih skupin za razpravljanje o izboljšavah postopkov na številnih strateških področjih, vključno s politiko, partnerstvi in financami. Rezultat tega je bila vrsta praktičnih predlogov, ki so bili predloženi upravnemu odboru v odobritev. ECDC je na podlagi tega sprejel sklop vrednot za organizacijo: prizadevanje za kakovost, usmerjenost v storitve in enotno delovanje. V letu 2010 so bili organizirani skupaj trije sestanki upravnega odbora in štirje sestanki svetovalnega foruma, pri čemer sta se izboljšala sporočanje in podpora prek namenskega skupnega „ekstraneta“. Delovni program, ki ga je upravni odbor sprejel novembra 2010, je prvič vseboval podrobne proračunske podatke po dejavnostih. Julija 2010 je bila uvedena druga različica informacijskega sistema za upravljanje (Management Information System), ki se uporablja za načrtovanje in spremljanje delovnega programa. Obvladovanje kakovosti je postalo strateški cilj ECDC in uvedba postopka obvladovanja kakovosti je imela za posledico izbiro skupnega ocenjevalnega okvira (Common Assessment Framework, CAF) kot orodja za zagotavljanje kakovosti v ECDC od leta 2011 naprej. Poleg tega je odbor uslužbencev ustanovil Zeleno skupino, katere namen je zmanjšati vpliv centra ECDC na okolje.

Upravljanje

Enota za upravljanje virov je vse leto podpirala operativne dejavnosti ECDC. Leto 2010 je bilo zadnje leto, ko se je proračun ECDC povečal (za +20 %) in dosegel 57,8 milijona EUR. Zaposlenih je bilo več novih delavcev, tako da je bilo 31. decembra 2010 skupaj 254 zaposlenih.